

Skotveiðitengd ferðapjónusta Sóknarfæri í dreifbýli?

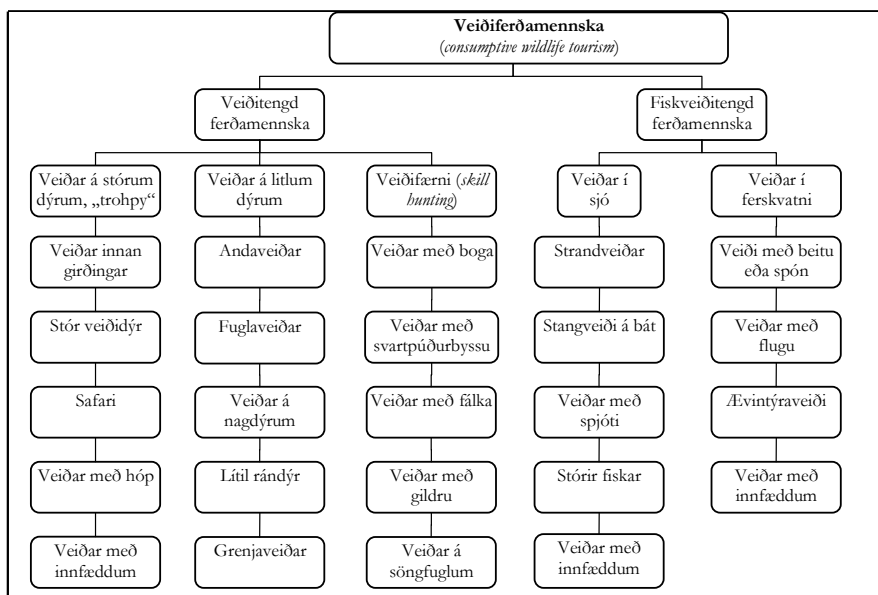
Eyrún Jenný Bjarnadóttir
Hjördís Sigursteinsdóttir

Veiðar á villtum dýrum hafa löngum verið stundaðar á Íslandi. Til eru heimildir um að skotveiðar hafi verið stundaðar á Íslandi eftir miðja 19. öld, en þær urðu þó ekki algengar (í því formi sem við þekkjum þær í dag) fyrr en upp úr miðri 20. öld (Ólafur E. Friðriksson, 1996). Ljóst er að nýting villibráðar er ekki afgerandi fyrir lífsafkomu nýtímamannsins og í rauninni hefur hann ekki þörf fyrir að afla matar á þennan hátt. Þrátt fyrir það hafa skotveiðar á Íslandi og áhugi á skotveiðum aukist á síðustu árum. Bændur og landeigendur hafa ekki farið varhluta af þessari vaxandi eftirspurn eftir veiðum þar sem ásókn skotveiðimanna í land þeirra hefur aukist (Sigríður Jóhannesdóttir, Eiríkur Blöndal og Árni Snæbjörnsson 2006). Samkvæmt lögum um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum nr. 64/1994 fara landeigendur og ábúendur með veiðiréttinn í eignarlöndum og því eru skotveiðar í eignarlöndum alfarið háðar leyfi þeirra. Bændur og landeigendur hafa í auknum mæli tekið gjald fyrir veiðina, t.d. í formi leigu á túnnum/ökum og auk þess hefur ferðapjónusta við skotveiðimenn færst í aukana þar sem boðið er upp á veiði auk ýmissar þjónustu. Í kjölfarið hefur skapast þörf fyrir frekara skipulag s.s. skotveiðitengda ferðapjónustu (*hunting tourism*), nýja grein ferðapjónustu, sem gefur svigrúm til að hámarka arð án ofnýtingar dýrastofnanna. Jafnframt getur þetta verið leið til að auðvelda aðgengi skotveiðimanna að landi til veiða. Skotveiðitengd ferðapjónusta er ný starfsgrein á Íslandi. Mikilvægt er að þegar nýjar starfsgreinar eru að þróast að starfsemi þeirra sé í sátt og samlyndi við umhverfi og samfélag (byggi á góðum félagslegum grunni) þannig að tilvistargrundvöllur þeirra til lengri tíma sé tryggður. Í þessari grein verður fjallað um skotveiðitengda ferðapjónustu út frá fræðilegum grunni og þróun hennar á Íslandi. Umræðan byggir á niðurstöðum úr viðtalskönnun meðal nokkurra hagsmunaaðila vegna uppbyggingar á skotveiðitengdri ferðapjónustu hér á landi. Viðtölin voru tekin á vetrarmánuðum 2008 og 2009. Rætt var við tuttugu hagsmuna-

aðila um skotveiðitengda ferðapjónustu á Íslandi, þ.e. landeigendur, veiðimenn, frumkvöðla í skotveiðitengdri ferðapjónustu og stefnumótunaraðila. Meginmarkmið viðtalskönnunarinnar var að fá fram viðhorf hagsmunaaðila til þess hvað skotveiðitengd ferðapjónusta á Íslandi felur í sér og möguleikum hennar og hindrunum. Það sem hér er kynnt er hluti af stærra alþjóðlegu verkefni um þróun skotveiðitengdrar ferðapjónustu á norður-slóðum, North Hunt.

Skotveiðitengd ferðapjónusta

Hugmyndin um skotveiðitengda ferðapjónustu er tiltölulega ný þó svo að veiðar á villtum dýrum hafi verið stundaðar frá örófi alda. Skotveiðitengd ferðapjónusta er enn lítt þekktur hluti ferðamennsku en þó er talið að miklir möguleikar séu fyrir hendi til að nýta þessa tegund ferðapjónustu við byggðaþróun (Matilainen, 2007; Willebrand, 2009). Það hefur vafist fyrir mönnum hvernig skuli skilgreina skotveiðitengda ferðapjónustu, hvenær skuli talað um ferðapjónustu í kringum skotveiði og hvað hún feli í sér. Hvenær telst t.d. skotveiðimaður vera ferðamaður? Er það forsenda að peningar skipti um hendur til að hægt sé að tala um skotveiðitengda ferðapjónustu? Hugmyndin um skotveiðitengda ferðapjónustu vekur margar spurningar. Erlendir fræðimenn hafa sett skotveiðitengda ferðapjónustu undir hatt veiðiferðamennsku (*consumptive wildlife tourism*) (t.d. Lovelock, 2008; Lovelock og Robinson, 2005). Lovelock (2008) skilgreinir þessa grein sem „form fyrir ferðamennsku þar sem tilgangurinn er veiðar á villtum dýrum eða sportfiskveiðar í náttúrulegu umhverfi eða á svæðum sem eru sérstaklega til þess hönnuð“ (bls. 4, þýðing höfunda). Ýmiss konar veiði fellur undir veiðiferðamennsku, eins og mynd 1 sýnir:

Mynd 1. Skipting veiðiferðamennsku (Bauer og Herr, 2004 sjá í Lovelock, 2008, bls. 4, þýðing höfunda)

Samkvæmt Lovelock (2008) eru margir fletir á veiðiferðamennsku umfram sjálfar veiðarnar, þar sem ýmsir menningar- og samfélagslegir þættir fléttast inn í upplifun veiðimannsins tengslum við veiðarnar. Þannig geti veiðimaðurinn upplifað t.d. einhvers konar arfleifð (*heritage*), ævintýri í tengslum við veiðina auk þess að upplifa náttúruna. Radder (2005) hefur bent á að sú upplifun sem veiðimaðurinn sækist eftir er ekki endilega það að skjóta dýr heldur „hefur upplifunin fleiri víddir sem eru samtengdar, sjálfstæðar og skarast í senn“ (bls. 1143, þýðing höfunda). Þær víddir sem Radder nefnir eru m.a.:

- Hið huglæga (*spiritual*) – sem felur í sér hugmyndir um að tengjast náttúrunni og upplifa hana.
- Tilfinningar (*emotional*) – sem fela í sér gleði og það að njóta veiðanna, finna spennuna og adrenalínið, nota skilningarvitin til hins ýtrasta o.fl.
- Hið vitsmunalega (*intellectual*) – sem felur í sér upplifun nýrra staða og menningar, ævintýraleit og lærdóm um náttúruna o.fl.

- Hið líffræðilega (*biological*) – sem felur í sér að slaka á/afþreyingu, nota eðlisávísunina, veiða til að ná í kjöt o.fl.
- Hið félagslega (*social*) – sem felur í sér samveru með vinum/ættingjum, rækta venskapinn, gera eitthvað sem er hluti af menningunni/arfleifðinni o.fl.

Í yfirlýsingu Evrópuráðsins um veiðar og líffræðilegan fjölbreytileika náttúrunnar frá árinu 2007 er fjallað um skotveiðitengda ferðapjónustu sem athafnir skotveiðimanns sem ferðast að heiman á önnur veiðisvæði, gjarnan erlendis, til þess að stunda skotveiðar. Veiðimaðurinn kann að hafa einhverja þekkingu á veiðisvæðunum eða bráðinni en það er þó ekki skilyrði. Félags- og/eða menningatengsl skotveiðimannsins við veiðisvæðin eru misjafnlega sterk en líklegt er að þau fari dvínandi eftir því sem hann ferðast lengra frá heimkynnum sínum (European Charter on Hunting and Biodiversity, 2007). Þrátt fyrir að skotveiðin sé aðaltilgangur ferðamannsins er hann jafnframt líklegur til að nýta sér ýmiss konar þjónustu á því svæði sem hann veiðir. Í yfirlýsingunni er jafnframt gerður greinarmunur á veiðum hinna utanaðkomandi og heimamanna (*resident hunting*), þar sem hinir síðarnefndu stunda sínar veiðar í nágrenni við heimili sitt, eiga jafnvel veiðirétt þar og þurfa enga sérstaka þjónustu sem ferðapjónustuaðilar á svæðinu bjóða upp á. Fjöldi þeirra sem gætu talist „heimamenn“ er mun meiri en þeir sem geta talist utanaðkomandi (þó svo að þeir fyrrnefndu munu e.t.v. einhvern tímann veiða sem ferðamenn á ókunnu svæði) (European Charter on Hunting and Biodiversity, 2007).

Skotveiðitengd ferðapjónusta er talin geta mætt þörfum stækkandi hópi veiðimanna sem býr í þéttbýli og hefur takmarkaða möguleika til að komast í veiði með öðrum hætti (Willebrand, 2009). Breytingar í búsetumynstri og lífsstíl hafa haft í för með sér að tengsl milli dreifbýlis og þéttbýlis hafa veikst. Þetta kann að hafa í för með breytingar varðandi þarfir veiðimanna og að veiðimenn (búsettir í þéttbýli) þurfi að fara lengra frá heimkynnum sínum til þess að stunda skotveiðar. Þeir skotveiðimenn sem ferðast langt að þykja almennt viljugri til að greiða meira fyrir veiðiupplifanir heldur en heimamenn sem stunda skotveiðar (Lovelock og Robinson, 2005). Þá þykja skotveiðimenn einnig vera líklegir til að nýta sér einhvers konar samgöngutæki til að komast til og frá innan svæðis, jafnvel kaupa gistingu, matvöru, aðra afþreyingu eða annars konar þjónustu í nágrenni við hans veiðisvæði. Miller og Vaske (2003) hafa bent á að erfiðleikar með aðgengi að veiðisvæðum geta haft áhrif á veiðimenn og jafnvel dregið úr þátttöku þeirra í veiðum. Það, að finna veiðisvæði, getur verið hindrun sem er erfitt fyrir veiðimanninn að

yfirstíga auk þess sem það krefst fyrirhafnar, tíma og jafnvel ákveðinnar hugmyndaauðgi (Miller og Vaske, 2003).

Rannsóknnum, sem hafa verið gerðar í tengslum við skotveiðitengda ferðaþjónustu hefur farið fjölgandi á síðustu árum (t.d. Gunnarsdóttir, 2006; Lovelock, 2008; Tsachalidis og Hadjisterkotis, 2008; Willebrand, 2009). Þrátt fyrir það þykir mörgum spurningum ósvarað um skotveiðitengda ferðaþjónustu, núverandi stöðu hennar, framtíðarhorfur og áhrifavalda (Nygård og Uthardt, 2009). Þær rannsóknir, hafa verið gerðar á skotveiðitengdri ferðaþjónustu hafa staðfest að viðhorf gagnvart skotveiðitengdri ferðaþjónustu er mjög misjafnt. Rannsókn Willebrands (2009) í Norður-Svíþjóð bendir til þess að skoðanir heimamanna sem veiða og annarra hagsmunaaðila hafa verið ólíkar í garð skotveiðitengdrar ferðaþjónustu og er óttast að heimamönnum verði meinaður aðgangur að veiðilendunum, verð á veiðilendum muni hækka, dýrastofnar verði ofveiddir og að veiðarnar verði að „vöru“ sem gangi kaupum og sölum eftir kapítalískum lögmálum. Rannsókn Willebrands bendir einnig til þess að það væru einnig jákvæðar raddir meðal veiðimanna og annarra hagsmunaaðila varðandi skotveiðitengda ferðaþjónustu s.s. um að slík starfsemi hafi jákvæð áhrif á atvinnumöguleika og hagkerfi á dreifbýlum svæðum.

Sá ótti, sem endurspeglast í viðhorfum veiðimanna og annarra hagsmunaaðila í niðurstöðum Willebrands, endurspeglar nokkuð vel þá gagnrýni sem hefur almennt komið á skotveiðitengda ferðaþjónustu. Ljóst er að skotveiðar og skotveiðitengd ferðaþjónusta vekur blendnar tilfinningar og að skoðanir veiðimanna og annarra hagsmunaaðila eru skiptar. Það er því rík ástæða til að huga að auðlindinni (þ.e. dýrastofnunum) og samfélaginu þar sem veiðarnar eru stundaðar til að sporna við mögulegri togstreitu milli heimamanna og veiðimanna.

Sjálfbærar skotveiðar

Með vaxandi fjölda skotveiðimanna og breytingum í nýtingu auðlindarinnar með tilkomu ferðaþjónustunnar er aukin hætta á ofnýtingu á takmörkuðum auðlindum. Þetta hefur ákveðin vandamál í för með sér og getur leitt til ofnotkunar og hnignunar á villtum dýrastofnum ef ekki er gripið um taumana áður en það er um seinan. Það hefur því þótt ástæða til að skoða skotveiðar og skotveiðitengda ferðaþjónustu í samhengi með sjálfbærni.

Í stuttu máli snýst hugmyndin um sjálfbærni (eða sjálfbæra þróun, *sustainable development*) um að við mætum þörfum okkar án þess að stefna í

hættu möguleikum komandi kynslóða á að mæta sínum þörfum (World Commission on Environment and Development, 1987). Sjálfbærni vísar til umhverfislegra, efnahagslegra og félagslegra þátta og þess jafnvægis sem þarf að ríkja á milli þeirra. Þessa þrjá þætti þarf að skoða í samhengi þannig að leitast sé við að hámarka efnahagslega og félagslega velferð án þess að umhverfið verði fyrir skaða (McElroy og Potter, 2006; Swarbrooke, 1999; Umhverfissráðuneytið, 2002).

Í yfirlýsingu Evrópuráðsins um veiðar og líffræðilegan fjölbreytileika náttúrunnar er fjallað um sjálfbærar skotveiðar sem nýtingu villtra dýrastofna til lengri tíma lítið án þess að gengið sé of nærri þeim (European Charter on Hunting and Biodiversity, 2007). Þannig er þess gætt að veiðarnar hafi hvorki áhrif á líffræðilegan fjölbreytileika náttúrunnar né hafi áhrif á möguleika dýrastofnanna til að endurnýjast eðlilega. Í yfirlýsingu Evrópuráðsins eru efnahagslegir og félagslegir þættir varðandi skotveiðar einnig teknir inn í jöfnuna. Þar segir að sjálfbærar skotveiðar geti haft jákvæð áhrif á náttúruvernd og samfélög. Bent hefur verið á að skotveiðimenn (ferðamenn) geti haft jákvæð áhrif á samfélög í dreifbýli þannig að þeir geti viðhaldið þeirri samfélagskennd (*sense of community*) sem hefur þróast í samfélaginu í gegnum tíðina (Gunnarsdóttir, 2006). Ef rétt er farið að getur skotveiðitengd ferðaþjónusta verið hvatning fyrir samfélög í dreifbýli til að varðveita náttúru- og dýralíf á viðkomandi svæði. Sé skipulagning skotveiðanna hins vegar ekki byggð á sjálfbærni er hættu á að neikvæðra áhrifa verði vart t.d. með ofnýtingu dýrastofna, mikils ágangs á náttúruna og samfélagið (European Charter on Hunting and Biodiversity, 2007). Slíkt getur valdið togstreitu milli heimamanna og veiðimanna. Til þess að tryggja sjálfbærni og ábyrga nýtingu auðlinda undir yfirsýningu ferðaþjónustunnar er mælt til þess að hagsmunaaðilum sé teflt saman. Þetta er til þess gert að hægt sé að taka upplýstar ákvarðanir um framtíð og þróun skotveiðitengdrar ferðaþjónustu. Mikilvægt er að hagsmunaaðilar skilgreini hvaða vandamál þurfi að glíma við og hver tengsl þeirra við samfélagið eru (Byrd, Cárdenas og Greenwood, 2008). Virk þátttaka hagsmunaaðila er mikilvæg til þess að unnt sé að sporna við togstreitu og tryggja sjálfbæra nýtingu auðlindarinnar.

Staða skotveiðitengdrar ferðaþjónustu á Íslandi

Í lögum um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum nr. 64/1994 segir að „öllum íslenskum ríkisborgurum, svo og erlendum ríkisborgurum með lögheimili hér á landi, eru heimilar í almenningum, á

afréttum utan landareigna lögbýla, enda geti enginn sannað einkarétt sinn til þeirra, og í efnahagslögsögu Íslands utan netlaga landareigna“. Þeir sem hyggjast stunda almennar skotveiðar hér á landi þurfa að vera handhafar skotvopnaleyfis og veiðikorts. Það síðarnefnda gildir í eitt ár og þarf því að endurnýja. Samkvæmt upplýsingum frá Veiðistjórnunarsviði Umhverfisstofnunar voru rúmlega 10.000 veiðikort gefin út árið 2008 og hefur fjöldi útgefinna veiðikorta haldist nokkuð jafn undanfarin 10 ár. Þetta jafngildir því að u.þ.b. 4% þjóðarinnar (20 ára og eldri) hafi veiðikort og/eða stundi einhverjar skotveiðar. Þetta hlutfall er ekki óvenjulegt samanborið við nágrannalöndin þar sem hlutfall veiðimanna á þéttbýlum svæðum er 4-6% þó það geti farið allt upp í 25% á dreifbýlum svæðum (Einar Guðmann, 2007). Það er þó ekki þar með sagt að þessi fjöldi veiðimanna gæti talist ferðamenn. Fjöldi þeirra sem stunda skotveiðar hér á Íslandi og gætu talist ferðamenn er óþekktur, um það eru ekki til neinar tölur. Þetta er í raun nokkuð í samræmi við það sem gengur og gerist víða erlendis þar sem slíkum upplýsingum hefur hingað til ekki verið safnað sérstaklega. Lovelock (2008) bendir t.d. á að þess vegna eru ágískanir um markaðshlutdeild skotveiðitengdrar ferðaþjónustu séu hugsanlega ónákvæmar. Tölulegar upplýsingar um skotveiðitengda ferðaþjónustu, umfang hennar og hagræn áhrif eru takmarkaðar. Árið 2002 stóð Veiðistjórnunarsvið Umhverfisstofnunar könnun meðal veiðimanna á vegum, sem gefur nokkrar vísbendingar um viðhorf og hegðun veiðimanna á veiðislóðum (Umhverfisstofnun, 2003). Könnunin bendir til þess að meirihluti veiðimanna veiði eingöngu fyrir sig sjálfa/fjölskyldu/vini og takmarka sínar veiðar við það.

Fram til þessa hefur skotveiðitengd ferðaþjónusta á Íslandi að mestu leyti verið starfrækt á óformlegum nótum eða sem hliðarstarfsemi við aðra starfsemi s.s. gistipjónustu eða landbúnað. Það er alkunna að veiðimenn hafa löngum gert ýmiss konar samninga við bændur og landeigendur til að tryggja sér aðgengi að veiðilendum á einkalandi. En á síðustu árum hefur þjónustuþátturinn í kringum veiðarnar verið að þróast og nú er kominn vísir að ferðaþjónustu í tengslum við skotveiðar bæði fyrir innlenda og erlenda skotveiðimenn (þeir síðarnefndu hafa verið 80-100 manns á ári undanfarin ár). Víða um landið hafa aðilar verið að hasla sér völl á þessu sviði og bjóða upp á einhvers konar ferðaþjónustu í tengslum við skotveiði t.d. gistiaðstöðu (í sumum tilfellum með sérútbúna aðstöðu fyrir veiðimenn og þeirra útbúnað), útvega aðgengi að veiðisvæðum, leiðsögn um veiðisvæði og/eða annars konar þjónustu sem veiðimenn þurfa. Í mörgum tilfellum eru þessir aðilar að útvíkka sína starfsemi og jafnvel tengja hana sínu áhugamáli (veiði). Má þar t.a.m. nefna fyrirtæki eins og Stöng í Mývatnssveit, Mjóeyri ehf. við

Eskifjörð, Adventura á Djúpavogi og Ferðapjónustuna að Engimýri í Öxnadal. Þess fyrir utan má sjá dæmi um ferðapjónustu á Austurlandi í tengslum við hreindýraveiðarnar sem eru einstakar fyrir þann landshluta. Á síðustu árum hefur eftirspurn eftir veiðileyfum á hreindýr verið töluvert umfram þann fjölda leyfa sem er í boði. Til að mynda bárust Veiðistjórnunarsviði Umhverfisstofnunar rúmlega 3000 umsóknir í þau 1333 veiðileyfi sem voru í boði árið 2008 (munlegar upplýsingar frá Bjarna Pálssyni, deildarstjóra Veiðistjórnunarsviðs Umhverfisstofnunar). Hreindýraveiðimenn eru skyldugir til að vera í fylgd með leiðsögumanni við veiðarnar en greiða þeir sérstaklega fyrir það. Samhliða hreindýraveiðunum má gera ráð fyrir aukinni veltu í landshlutanum vegna þeirrar þjónustu sem veiðimaðurinn kaupir s.s. vegna gistingar, fæðis, ferða til, frá og innan svæðis sem og annarrar afþreyingar og/eða þjónustu sem hann myndi nýta sér.

Viðhorf hagsmunaaðila

Þeir hagsmunaaðilar, sem rætt var við í viðtalskönnuninni um þróun skotveiðitengdrar ferðapjónustu á Íslandi, voru almennt sammála um að skotveiðitengd ferðapjónusta væri vannýtt tækifæri til atvinnu- og tekjusköpunar – ekki síst fyrir bændur og landeigendur, sem hafa þá sérstöðu að geta veitt aðgang að veiðilandi. Jafnframt væru tækifæri til fyrir ferðapjónustuna til að afla frekari tekna, þar sem skotveiðar eru iðulega stundaðar utan hins hefðbundna ferðamannatíma, á lágönn eða öxlum háannar. Þannig væri hægt að lengja ferðamannatímann (sem er gjarnan styttrí í dreifbýli) og nýta betur þá aðstöðu sem er fyrir hendi. Einn viðmælandinn sagði t.d.:

Seljendur þjónustunnar eru hefðbundnir seljendur ferðapjónustu með veiðiferðapjónustu sem sérsvið. Veiðidýrin eru þó ekki eign seljandans heldur er einungis verið að selja afnot af landi og þjónustu tengdri því að ná í bráð, fullnægja grunnþörfum s.s. í mat og drykk og aðstöðu til hvíldar og afþreyingar.

Annar viðmælandi sá tækifæri í skotveiðitengdri ferðapjónustu fyrir veiðimenn, þar sem í þéttbýli væri vaxandi hópur (ungra) veiðimanna sem á erfðara með að finna sér ákjósanleg veiðisvæði og veit ekki hvernig hann á að bera sig að við það. Þannig gæti skotveiði sem hluti af ferðapjónustu komið til móts við þarfir þessara veiðimanna.

Hagsmunaaðilarnir sáu ýmsa kosti í að tengja skotveiðar við ferðapjónustu og voru þeir almennt meðvitaðir um mikilvægi sjálfbærni í tengslum

við skotveiðitengda ferðaþjónustu. Þetta viðhorf endurspeglast í orðum eins frumkvöðuls í skotveiðitengdri ferðaþjónustu: „Ég vil ekki að menn séu að veiða of mikið af því að ég verð að hugsa um þá sem koma á eftir“. Einn þeirra kosta, sem hvað oftast var nefndur, að ferðaþjónustan gæti verið hvati til að bæta skipulag skotveiða á Íslandi. Bætt skipulag myndi bæta ákveðinni ábyrgð á hagsmunaaðilana um sjá til þess, að um leið og aðgengi veiðimanna að veiðisvæðum myndi batna, yrðu skotveiðarnar að fara fram á ábyrgan hátt og af virðingu við veiðidýrin og náttúruna. Jafnframt væri hægt að stýra umferð um veiðisvæði þannig að þau yrðu hvíld inni á milli og umferð inn á þau væri þannig takmörkuð. Þannig hefði skotveiðitengd ferðaþjónusta jákvæðara yfirbragð svo lengi sem nýting auðlindarinnar (veiðidýra og náttúru) færi fram á ábyrgan og sjálfbæran hátt. Einn frumkvöðull í skotveiðitengdri ferðaþjónustu sagði um veiðidýrin: „Auðlindin er ekki ótakmörkuð. Það þarf að tryggja aðgengi að bráðinni og það þarf að tryggja að regluverkið í kringum það sé skilvirkt og einfalt“. Margir hagsmunaaðilanna nefndu einnig að ferðaþjónustan gæti breytt áherslum í veiðinni þannig að hún snérist um gæði fram yfir magn. Allir hagsmunaaðilarnir voru á móti magnveiðum og sumir hverjir vildu meina að skotveiðar, þar sem takmarkið væri að veiða eins mikið og hægt væri, væru úreltar. Einn hagsmunaaðilinn lýsti þessu á eftirfarandi hátt: „Markmiðið er ekki lengur að koma heim með 50 rjúpur heldur á upplifunin að vera í brennidepli. Það kemur veiðimennskunni á hærra plan“. Þrátt fyrir að magnveiði sé ekki algeng, ef marka má könnun Veiðistjórnunarsviðs Umhverfisstofnunar meðal veiðimanna (sjá Umhverfisstofnun, 2003), þá virtust allir hagsmunaaðilarnir þekkja dæmi um slíkar veiðar og voru á móti þeim.

Þrátt fyrir að hagsmunaaðilarnir væru almennt jákvæðir í garð skotveiðitengdrar ferðaþjónustu og sæju tækifæri í henni, þá væri ýmislegt sem þyrfti að taka tillit til. Það helsta sem hagsmunaaðilarnir nefndu var að skotveiðitengd ferðaþjónusta mætti ekki að draga úr möguleikum heimamanna til að stunda sínar veiðar á einkalandi eins og þeir væru vanir. Óttast var að það kynni að gerast í gegnum verðlagningu og töldu margir hagsmunaaðilar að heimamenn sem veiða væru hræddir við hækkingu verðs t.d. á leigum á túnnum og ökrum sem þeir gætu ekki keppt við hæstbjóðanda um. Í þessu samhengi var bent á ýmis dæmi um stórfyrirtæki (t.d. fjármálafyrirtæki) sem hefðu á uppgangstímum tekið bestu veiðilendurnar á leigu hjá bændum og landeigendum, greitt háar fjárhæðir fyrir (og jafnvel ekki einu sinni mætt á staðinn til að veiða) og komið þannig í veg fyrir að aðrir veiðimenn gætu veitt þar. Slík dæmi vekja gremju hjá veiðimönnum en að sama skapi þykir veiðimönnum frumkvöðulsstarfssemi í ferðaþjónustu og hjá landeigendum

hafa jákvæðara yfirbragð; það væri ekkert að því að skapa sér tekjur, eins og einn veiðimaður benti á: „Á vissum svæðum á landinu gæti bændagistingin tileinkað sér þetta og boðið upp á pakka með gistingu og veiðileyfi í leiðinni. Það væri almenningsvænna sjónarmið en að horfa upp á banka eða stórfyrirtæki kaupa upp leyfin“. Þrátt fyrir sögusagnir af samningum stórfyrirtækja og landeigenda þótti hagsmunaaðilunum tækifærin í því að veiðarnar yrðu stýrðar í tengslum við ferðaþjónustu. Það yrði þó alltaf að vera pláss fyrir heimamennina til að veiða og mikilvægt að huga að því að ekki verði árekstrar á milli þeirra og ferðamanna sem koma til að veiða.

Niðurstöður

Með vaxandi fjölda skotveiðimanna er aukin hætta á ofnýtingu á takmörkuðum auðlindum. Þetta hefur ákveðin vandamál í för með sér og getur leitt til ofnotkunar og hnignunar á villtum dýrastofnum. Það er því mikilvægt fyrir alla sem koma að skotveiðum að veiðarnar séu byggðar á sjálfbærni. Tækifærin sem felast í skotveiðitengdri ferðaþjónustu á Íslandi eru margvísleg en það er nauðsynlegt að áframhaldandi þróun greinarinnar byggist á sjálfbærni svo ekki sé gengið sé of nærri dýrastofnum og náttúrunni. Í viðtalskönnuninni kom í ljós að hagsmunaaðilarnir eru meðvitaðir um þær skordur, sem greininni eru settar frá náttúrunnar hendi. Villtir dýrastofnar eru auðlind og ber að umgangast hana sem slíka af virðingu ef skotveiðitengd ferðaþjónusta á að vera arðbær til lengri tíma lítið.

Talið er að á Íslandi sé framtíð fyrir skotveiðitengda ferðaþjónustu. Þó er ljóst að ef greinin á vera arðbær til lengri tíma er í mörg horn að líta. Eitt af því sem er mikilvægt er að hagsmunaaðilar um skotveiðar og ferðaþjónustu komi saman til þess að ákvarða þróun greinarinnar til framtíðar. Til þess að þetta geti byggt á sterkum grunni er þörf fyrir fleiri upplýsingar um stöðu greinarinnar og tengsl hennar við samfélagið. Viðtalsrannsóknin, sem hér hefur verið kynnt stuttlega, er einungis byrjunin. Framundan eru rannsóknir á efnahagslegum áhrifum af skotveiðitengdri ferðaþjónustu og markaðsmöguleikum. Auk þess sem aflað verður stofnvistfræðilegra upplýsinga sem og upplýsinga um gildandi veiðistjórnunarkerfi. Allt þetta mun hafa hagnýtt gildi fyrir þróun greinarinnar og þá hagsmunaaðila sem að henni standa, svo að framtíðin verði skipulögð á sjálfbæran og ábyrgan hátt.

Heimildir

- Byrd, E. T., Cárdenas, D. A. og Greenwood, J. B. (2008). Factors of stakeholder understanding of tourism: The case of Eastern North Carolina. *Tourism and Hospitality Research*. 8(3), 192-204.
- Einar Guðmann (2007). *Veiðar á villtum fuglum og spendýrum*. Reykjavík: Iðunn.
- European Charter on Hunting and Biodiversity (2007, Nóvember). Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats, Strasbourg.
- Gunnarsdotter, Y. (2006). Hunting tourism as ecotourism. Conflicts and opportunities. Í S. Gössling og J. Hultman (ritstjórar), *Ecotourism in Scandinavia. Lessons in theory and practice* (bls. 178-192). Cambridge: CABI.
- Lovelock, B. og Robinson, K. (2005). Maximising economic returns from consumptive wildlife tourism in peripheral areas: White-tailed deer hunting on Stewart Island/Rakiura, New Zealand. Í C. M. Hall og S. Boyd (ritstjórar), *Nature-based tourism in peripheral areas. Development or disaster?* (bls. 151-172). Clevedon: Channel View Publications.
- Lovelock, B. (2008). An introduction to consumptive wildlife tourism. Í B. Lovelock (ritstjóri), *Tourism and the consumption of wildlife. Hunting, shooting and sport fishing* (bls. 3-30). New York: Routledge.
- Lög um vernd, friðun og veiðar á villtum fuglum og villtum spendýrum nr. 64/1994.
- Matilainen, A. (ritstjóri) (2007). *Sustainable hunting tourism – Business opportunities in Northern areas? Overview of hunting and hunting tourism in four northern countries: Finland, Sweden, Iceland and Canada*. Seinäjoki: University of Helsinki, Ruralia Institute.
- McElroy, J. L. og Potter, B. (2006). Sustainability issues. Í G. Baldacchino, (ritstjóri), *Extreme tourism: Lessons from the world's cold water islands* (bls. 31-40). Oxford: Elsevier.
- Miller, C. A. og Vaske, J. J. (2003). Individual and situational influences on declining hunter effort in Illinois. *Human Dimensions of Wildlife*, 8, 263-276.
- Nygård, M. og Uthardt, L. (2009, ágúst). An opportunity for rural areas or a threat to local hunters? Finnish hunters' attitudes toward hunting tourism. Ágrip flutt á málþinginu *The XXIII European Society for Rural Sociology Congress*. Vaasa: University of Vaasa – Åbo Akademi University – ESRS.
- Ólafur E. Friðriksson. (1996). *Skotveiðar í íslenskeri náttúru*. Reykjavík: Iðunn.
- Radder, L. (2005). Motives of international trophy hunters. *Annals of Tourism Research*, 32, 1141-1144.

- Sigríður Jóhannesdóttir, Eiríkur Blöndal og Árni Snæbjörnsson (2006). Aukið hagrænt gildi skotveiðihlunninda. Átaksverkefni Búnaðarsamtaka Vesturlands. Í Ásdís Kristinsdóttir (umsjónarmaður útgáfu), *Fræðaping landbúnaðarins 2006* (bls. 45-49). Reykjavík: Bændasamtök Íslands.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable tourism management*. Cambridge: CABI Publishing.
- Tsachalidis, E. P og Hadjisterkotis, E. (2008). Wild boar hunting and socioeconomic trends in Northern Greece 1993-2002. *European Journal of Wildlife Research*. 54, 643-649.
- Umhverfissráðuneytið. (2002). *Velferð til framtíðar. Sjálfbær þróun í íslensku samfélagi. Stefnumörkun til 2020*. Reykjavík: Umhverfissráðuneytið.
- Umhverfisstofnun. (2003). *Skóðana og viðhorfskönnun meðal skotveiðimanna*. Akureyri: Veiðistjórnunarsvið Umhverfisstofnunar.
- Willebrand, T. (2009). Promoting hunting tourism in north Sweden: opinions of local hunters. *European Journal of Wildlife Research*. 55, 209-216.
- World Commision on Environment and Development (WCED) (1987). *Our common future*. Oxford: Oxford University Press.